

KOMISIJA EVROPSKIH SKUPNOSTI

Bruselj, 10.5.2006
COM(2006) 208 konč.

SPOROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU

**URESNIČEVANJE AGENDE ZA POSODOBITEV UNIVERZ: IZOBRAŽEVANJE,
RAZISKAVE IN INOVACIJE**

SPOROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU¹

URESNIČEVANJE AGENDE ZA POSODOBITEV UNIVERZ: IZOBRAŽEVANJE, RAZISKAVE IN INOVACIJE

Uvod

Posodobitev evropskih univerz², ki zajema njihove medsebojno povezane vloge izobraževanja, raziskav in inovacij, velja za temeljni pogoj uspeha širše lizbonske strategije, obenem pa tudi za del širšega približevanja k svetovnemu in na znanju temelječemu gospodarstvu. Evropski svet je opredelil³ glavne točke agende za spremembo in jih obogatil z novimi pobudami: na neformalnem srečanju v Hampton Courtu oktobra 2005, so bili znanost in razvoj ter univerze priznani kot temelji evropske konkurenčnosti; na spomladanskem zasedanju Evropskega sveta 2006 je bilo dogovorjeno odločnejše ukrepanje na evropski ravni za spodbujanje te agende na področju univerz in raziskav, ki mora biti uresničena do konca leta 2007 v okviru obnovljenega partnerstva za rast in zaposlovanje⁴. V nacionalnih programih reform, ki temeljijo na Integriranih smernicah za rast in delovna mesta⁵, države članice ta vprašanja na splošno upoštevajo, vendar jih redke obravnavajo kot nacionalne prednostne naloge. Vendar so te spremembe nujne za obnovitev lastnega pristopa Evrope, da ne bi ponavljali vzorcev drugih. Prav tako so potrebne za **krepitev družbenih vlog** univerz v kulturno in jezikovno raznovrstni Evropi.

Zato postaja ob temeljnih lokalnih, regionalnih in nacionalnih koreninah univerz evropski okvir vedno bolj pomemben. Evropska razsežnost ponuja potencialne koristi obsežnejšega delovanja, večjo raznolikost in intelektualno bogastvo virov ter priložnosti za sodelovanje in konkurenco med ustanovami.

S tem v zvezi je Komisija že predlagala ustanovitev Evropskega tehnološkega instituta (ETI)⁶, ki ga je Evropski svet na spomladanskem zasedanju 2006 pozdravil kot novo pobudo za obravnavanje posebno teh izzivov. Hkrati z zagotavljanjem inovativnega modela za spodbujanje in pospeševanje sprememb pri obstoječih univerzah lahko prispeva k večji zmogljivosti Evrope na področju znanstvenega izobraževanja, raziskav in inovacij, zlasti s spodbujanjem multidisciplinarnosti in razvijanjem trdnih partnerstev s poslovnim svetom, ki bodo zagotovila njegovo ustreznost. Seveda pa ETI sam ne more biti edina rešitev za posodobitev univerz Evrope.

¹ Komisija se zahvaljuje za prispevke vseh strokovnjakov, ki so pri pripravi tega dokumenta svetovali in prispevali pripombe in predloge.

² V tem dokumentu „univerze“ pomenijo vse ustanove visokega izobraževanja, ne glede na njihov naziv in status v državi članici.

³ „Spodbujanje intelektualnega potenciala Evrope: omogočiti univerzam, da bodo v najvišji meri prispevale k lizbonski strategiji“, COM(2005) 152 z dne 20. aprila 2005 in Resolucija sveta z dne 15. novembra 2005. Ustvarjanje inovativne Evrope, Skupina strokovnjakov, ki ji predseduje gospod Aho, Evropska komisija, januar 2006.

⁴ Sklepi 1 777/06 z dne 24. marca 2006.

⁵ COM(2005) 141 konč., 12.04.2005.

⁶ COM(2006) 77 konč., 22.2.2006.

To sporočilo izhaja iz dialoga⁷, ki ga je Evropska komisija v zadnjih letih začela z državami članicami ter akademskimi in znanstvenimi združenji. O vsebini je razpravljalo veliko strokovnjakov (glej Prilogo 2), ki so Komisiji svetovali kot posamezniki.

PRIHAJAJOČI IZZIVI ...

S 4 000 ustanovami, več kot 17 milijoni študentov in okrog 1,5 milijonov osebja – med katerim je 435 000 raziskovalcev⁸ – imajo **evropske univerze ogromen potencial**, ki pa ni v celoti izkoriščen in učinkovito uporabljen, da bi podprl Evropo na poti k večji rasti in več delovnim mestom.

Države članice visoko vrednotijo svoje univerze in veliko jih je poskusilo univerze „ohraniti“ na nacionalni ravni s podrobnimi predpisi glede organizacije, nadzora, mikromanagementa in končno z uvajanjem nezaželene stopnje enotnosti.

Posledica pritiskov za poenotenje so na splošno dobri povprečni rezultati, vendar je prišlo tudi do večje razdrobljenosti sektorja na večinoma majhne nacionalne sisteme in podsisteme. Ti so otežili sodelovanje na nacionalni, kaj šele na evropski in mednarodni ravni, ter uvedli pogoje, ki univerzam preprečujejo razširitev ponudbe in osredotočenje na kakovost.

Poleg tega se večina univerz nagiba k temu, da ponuja iste programe istim skupinam akademsko najbolj usposobljenim mladim študentom, niso pa odprte za druge vrste učenja in druge učence npr. nediplomske programe prešolanja za odrasle ali premostitvene tečaje za študente, ki se niso šolali po tradicionalni poti. To ovira dostop zapostavljenim socialnim skupinam in preprečuje večje število vpisov ter upočasnjuje inovacije v učnih načrtih in metodah poučevanja (npr. glede podjetništva⁹), ovirano je zagotavljanje možnosti šolanja/prešolanja za zvišanje ravni znanja in usposobljenosti delovne sile, obenem pa prihaja do stalnih neuskklajenosti med usposobljenostjo diplomantov in potrebami delovnega trga. Brezposelnost diplomantov je v velikem številu držav članic nesprejemljivo visoka.

Poleg tega upravni prepisi še vedno ovirajo akademsko mobilnost za študij, raziskovalno usposabljanje ali delo v drugi državi. Postopki za priznavanje kvalifikacij za akademske namene so v najboljšem primeru dolgi; v najslabšem pa nepriznavanje in omejena prenosljivost nacionalnih pomoči/posojil ali pokojninskih pravic študentom, raziskovalcem in akademikom onemogočata, da bi v celoti izkoristili možnosti v drugih državah članicah.

Univerze morajo prav tako sprejeti dejstvo, da raziskovanje ni več osamljena dejavnost in da se poudarek s posameznih raziskovalcev premika na skupine raziskovalcev in globalne raziskovalne mreže. Znanstveni problemi pogosto presegajo tradicionalne disciplinarne strukture: najmodernejše raziskave se vedno pogosteje opravljajo na presečišču akademskih disciplin ali v multidisciplinarnih okoljih. Raziskovalno okolje univerz je bolj konkurenčno in globalizirano ter zahteva večje vzajemno delovanje.

⁷ Sporočilo „Vloga univerz v Evropi znanja“ COM(2003) 58, konferenca v Liegu leta 2004 in poročilo Foruma o univerzitetnih raziskavah „Evropske univerze: Krepitev evropske raziskovalne baze“.

⁸ Statistični podatki, na katere se opira analiza v tem poglavju, so navedeni v Prilogi 2. Vir teh podatkov: Eurostat.

⁹ Glej Sporočilo Komisije z dne 13. februarja 2006 „Spodbujanje podjetniškega razmišljanja skozi izobraževanje in učenje“.

Vendar pa v tem okviru veliko evropskih univerz še vedno podcenjuje možne ugodnosti izmenjave znanja z gospodarstvom in družbo, medtem ko industrija ni razvila zadostnih absorpcijskih zmogljivosti za izkoriščanje potenciala, ki ga nudijo univerzitetne raziskave. Zato je vzajemno bogatenje s poslovno skupnostjo in s širšo družbo še naprej oteženo. Pomanjkanje odprtosti za poslovno skupnost je opaziti tudi v izbiri poklicne poti ljudi z doktoratom, ki svojo celotno poklicno pot opravljajo bodisi v akademskih krogih bodisi v industriji, ne pa kot podjetniki.

Takšne strukturne in kulturne težave se še povečujejo zaradi velikega pomanjkanja dvojnega financiranja, ki vpliva tako na izobraževanje kot raziskave na univerzah. V številu študentskih vpisov je sicer prišlo do dobrodošle rasti, vendar ta ni bila usklajena z rastjo javnih sredstev in univerze v Evropi niso bile sposobne nadomestiti razlike iz zasebnih virov. Povprečno pomanjkanje sredstev za dejavnosti tako raziskav kot izobraževanja znaša v primerjavi z ZDA približno EUR 10 000 na študenta na leto¹⁰. Obenem postajajo visokokakovostno izobraževanje in raziskave vedno dražji in glede na nizke javne finance določajo javni organi vedno strožje pogoje za podporo univerzitetnih javnih raziskav. Kaže, da bo treba v prihodnosti večji delež sredstev, potrebnih za pokritje pomanjkanja financiranja, pridobiti iz nejavnih virov.

Skratka, **evropske univerze trenutno na več pomembnih načinov niso sposobne doseči svojega potenciala**. Zato zaostajajo v vedno večji mednarodni konkurenci za nadarjene akademike in študente ter zamujajo pri hitro spreminjajočih se raziskovalnih programih in pri ustvarjanju kritične mase, odličnosti in prožnosti, ki so nujne za uspeh. To pomanjkanje stopnjuje še pretiran javni nadzor skupaj z nezadostnim financiranjem.

Evropa potrebuje univerze, ki bodo **sposobne razvijati svoje odlike in razločevati svoje dejavnosti na podlagi teh odlik**. Medtem ko imajo vse ustanove nekatere skupne vrednote in naloge, ne potrebujejo vse enakega ravnovesja med izobraževanjem in raziskavami, istega pristopa k raziskavam in raziskovalnemu usposabljanju ali enakega spleta storitev in akademskih disciplin. Raziskave naj bi ostale ključna naloga sistemov kot celote, vendar ne nujno za vse ustanove. To bi omogočilo nastanek preglednega sistema, ki bi vključeval svetovno znane raziskovalne ustanove ter mreže odličnih nacionalnih in regionalnih univerz in visokih šol, ki nudijo tudi krajša strokovna izobraževanja. Tak sistem bi sprožil pomembno združevanje znanja, nadarjenosti in energije znotraj univerz ter bi zaslužil – in bil sposoben ustvariti, povečanje naložb, potrebnih za doseganje primerljivosti z najboljšimi v svetu.

... IN POTREBNE SPREMEMBE

Da bi države članice vse to dosegle, morajo ustvariti potrebne pogoje, ki bodo univerzam omogočali, da izboljšajo zmogljivosti, se posodobijo in postajo konkurenčnejše – skratka, da postanejo vodilne v svojem preporodu in sodelujejo pri ustvarjanju na znanju temelječe družbe, predvidene v lizbonski strategiji. Razprave na evropski ravni kažejo vedno večjo pripravljenost za posodobitev sistemov in v bistvu ne nasprotujejo spodaj predstavljeni agendi. Ukrepi so predvsem namenjeni državam članicam in univerzam. Na podlagi pregleda razprave in ob upoštevanju evropskih posebnosti so po mnenju Komisije za uspeh bistvenega pomena naslednje spremembe:

¹⁰ Delovni dokument osebja Komisije, ki je priložen Sporočilu: „Spodbujanje intelektualnega potenciala Evrope“.

1. ODSTRANJEVANJE OVIR NA UNIVERZAH V EVROPI

Geografsko in medsektorsko mobilnost je treba znatno povečati. Delež diplomantov, ki so najmanj en semester študirali v tujini, ali takih z izkušnjami v industriji se mora najmanj podvojiti. To še zlasti velja za raziskovalce.

Vse oblike mobilnosti je treba jasno ovrednotiti kot dejavnik obogatitve študijev na vseh ravneh (vključno z raziskovalnim usposabljanjem na doktorski ravni) ter obenem dejavnik izboljšanja poklicnega napredovanja univerzitetnih raziskovalcev in osebja.

Nacionalne pomoči/posojila morajo biti znotraj EU v celoti prenosljiva. Potrebna je polna prenosljivost pokojninskih pravic skupaj z odstranitvijo drugih ovir za strokovno, mednarodno in medsektorsko mobilnost, da bi pospešili mobilnost osebja in raziskovalcev ter s tem inovacije.

Delo v okviru bolonjskega procesa uvaja približevanje na področju strukture in dolžine diplomskih programov, vendar to samo po sebi ne bo ustvarilo pogojev za večjo meduniverzitetno mobilnost. **Veliko truda bo potrebno, da bi uresničili temeljne bolonjske reforme do leta 2010** v vseh državah EU: primerljive kvalifikacije (višješolska izobrazba, diploma, magisterij, doktorat), prožni, posodobljeni učni načrti na vseh ravneh, ki ustrezajo potrebam delovnega trga in zanesljivi sistemi zagotavljanja kakovosti. Za to so potrebne usmerjene spodbude s strani odgovornih nacionalnih organov, da bi zagotovili pravilno izvedbo reform in ne le površinske skladnosti s standardi. Učne načrte v posebnih disciplinah ali poklicih je treba prenoviti in si pri tem pomagati s primerjavami in najboljšimi praksami na evropski ravni.

Nedavno sprejeta Direktiva o priznavanju poklicnih kvalifikacij¹¹ je olajšala in pospešila priznavanje kvalifikacij za poklicne prakse prek državnih meja. Postopke za akademsko priznavanje je treba tudi pregledati, da bi zagotovili hitrejše in predvidljivejše rezultate (zlasti tako, da univerze objavijo politiko priznavanja kvalifikacij): tako kot pri poklicnem priznavanju Komisija predlaga, da **prosilcem za odločbo o akademskem priznavanju ne bo treba čakati dlje kot štiri mesece.**

2. ZAGOTAVLJANJE DEJANSKE AVTONOMNOSTI IN ODGOVORNOSTI UNIVERZ

Univerze ne bodo postale inovativne in se ne bodo odzivale na spremembe, če ne bodo imele dejanske avtonomnosti in odgovornosti. Države članice morajo voditi univerzitetni sektor kot celoto skozi okvir splošnih pravil, ciljev politike, mehanizmov financiranja in spodbud za izobraževanje, raziskave in inovacijske dejavnosti. V zameno za razbremenitev od prekomerne zakonske ureditve in mikromanagementa, morajo univerze sprejeti polno *institucionalno* odgovornost za svoje rezultate do družbe na splošno.

Zato so potrebni **novi sistemi notranjega upravljanja**, ki bodo temeljili na strateških prednostnih nalogah in strokovnem upravljanju s človeškimi viri, naložbami in upravnimi postopki. Prav tako se od univerz zahteva, da **presežejo svojo razdrobljenost** na fakultete, oddelke, laboratorije in upravne enote in da svoja prizadevanja skupno usmerijo na institucionalne prednostne naloge za raziskave, poučevanje in storitve. Države članice morajo

¹¹ Direktiva 2005/36/ES, sprejeta 7. septembra 2005; izvajala se bo od oktobra 2007.

okrepiti in nagrajevati upravljanje in vodstvene zmogljivosti znotraj univerz. To bi lahko dosegli z ustanovitvijo nacionalnih organov, namenjenih upravljanju univerz in usposabljanju vodstvenih delavcev, ki bi se zgledovali po teh, ki že obstajajo.

3. ZAGOTAVLJANJE SPODBUD ZA STRUKTURIRANA PARTNERSTVA S POSLOVNO SKUPNOSTJO

Medtem ko je treba ohraniti javno nalogo in splošno družbeno in kulturno pristojnost evropskih univerz, morajo le-te postati vedno pomembnejši akterji v gospodarstvu, ki so se sposobni bolje in hitreje odzvati na povpraševanje trga ter razvijati partnerstva za izkoriščanje znanstvenega in tehnološkega znanja. To vključuje **priznavanje, da je odnos med njimi in poslovno skupnostjo strateško pomemben** in da predstavlja sestavni del njihove zaveze za služenje javnemu interesu.

Strukturirana partnerstva s poslovno skupnostjo (vključno z MSP) prinašajo univerzam priložnosti za boljšo izmenjavo rezultatov raziskav, pravic intelektualne lastnine, patentov in licenc (npr. prek novoustanovljenih podjetij na območju univerze, ali ustanavljanja znanstvenih parkov). S prakso študentov in raziskovalcev v podjetjih se lahko izboljša tudi ustreznost programov izobraževanja in usposabljanja, z dodajanjem podjetniških spretnosti znanstvenemu znanju pa se izboljšajo možnosti poklicnega napredovanja raziskovalcev na vseh stopnjah njihove poklicne poti. Povezave s podjetji lahko prinesejo dodatno financiranje, npr. za povečanje raziskovalnih zmogljivosti ali za zagotavljanje tečajev prešolanja, in bodo okrepile vpliv univerzitetnega raziskovanja na SME in regionalne inovacije.

Za zagotovitev teh ugodnosti bo večina univerz potrebovala zunanjo podporo, s katero bo lahko izvedla potrebne organizacijske spremembe in okrepila podjetniško ravnanje in sposobnosti upravljanja. To se lahko doseže z ustanavljanjem lokalnih „skupin za ustvarjanje in prenos znanja“ ali povezav s podjetji, skupnih raziskav ali uradov za prenos znanja, ki bi delovali kot vezni člen z lokalnimi/regionalnimi gospodarskimi subjekti. To tudi pomeni, da bi razvoj podjetniških, inovacijskih in upravljavskih spretnosti postal sestavni del strategij diplomskega izobraževanja, raziskovalnega usposabljanja in vseživljenskega učenja za univerzitetno osebje.

4. ZAGOTOVITEV PRAVEGA RAZMERJA MED SPRETNOSTMI IN USPOSOBLJENOSTJO ZA TRG DELA

Univerze imajo potencial za igranje ključne vloge pri cilju lizbonske strategije naj Evropa pridobi spretnosti in sposobnosti, nujne za uspeh v globaliziranem, na znanju temelječem gospodarstvu. Da bi presegli trdovratno neusklajenost med usposobljenostjo diplomantov in potrebami delovnega trga, morajo biti univerzitetni programi strukturirani tako, da **neposredno povečujejo zaposljivost diplomantov** in da na splošno nudijo široko podporo delovni sili. Univerze morajo ponuditi inovativne učne načrte, metode poučevanja in programe usposabljanja/prešolanja, ki poleg bolj strokovnih znanj vključujejo tudi širšo usposobljenost, povezano z opravljanjem poklica. V učne načrte je treba vključiti tudi pripravništva v podjetjih, ki prinašajo kreditne točke. To velja za vse ravni izobraževanja, tj. za višješolske, dodiplomske, magistrske in doktorske programe. Predvideva se tudi ponudba nediplomskih programov za odrasle, npr. prešolanje in premostitveni tečaji za študente, ki se niso šolali po tradicionalni poti. S tem naj bi se presegle potrebe delovnega trga in spodbudila **podjetniška miselnost** med študenti in raziskovalci.

Na doktorski ravni to pomeni, da morajo kandidati, katerih cilj je poklicna pot raziskovalca, poleg usposabljanja na področju raziskovalnih tehnik pridobiti znanje na področju raziskovanja in upravljanja s pravicami intelektualne lastnine, komunikacij, mreženja, podjetništva in skupinskega dela.

Na splošno se morajo univerze bolj neposredno lotiti izzivov in priložnosti, predstavljenih z **agendo vseživljenjskega učenja**. Izziv vseživljenjskega učenja je v tem, da bo od univerz zahtevalo več odprtosti za zagotavljanje programov za študente v kasnejših življenjskih obdobjih. Predstavlja priložnost za univerze, za katere bi sicer glede na prihajajoče demografske spremembe čez leta morda obstajalo tveganje za zmanjšanje vpisa študentov neposredno po srednji šoli.

Če povzamemo, medtem ko je integracija diplomantov na trg dela odgovornost, ki si jo delijo delodajalci, strokovni organi in vlade, je treba uspešnost delovnega trga uporabiti kot enega od kazalnikov kakovosti delovanja univerz, in jo priznavati ter nagrajevati v ureditvenih sistemih ter sistemih financiranja in vrednotenja.

5. ZMANJŠEVANJE POMANJKANJA FINANČNIH SREDSTEV IN POVEČANJE UČINKOVITOSTI DELA NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA IN RAZISKAV

Glede na pomembno vlogo, ki jo imajo univerze pri evropskih raziskavah, vključuje cilj EU o naložbah v višini 3 % BDP na področju raziskav in razvoja do leta 2010 tudi povišanje naložb na področju univerzitetnih raziskav¹². Kot je navedeno že v Letnem poročilu o napredku lizbonske strategije¹³, Komisija predlaga, naj bo cilj EU tudi ta, da v desetih letih **nameni najmanj 2 % BDP¹⁴ (vključno z javnim in zasebnim financiranjem) za posodobitev sektorja visokošolskega izobraževanja**. Študije OECD na primer kažejo, da se denar, porabljen za pridobitev univerzitetnih kvalifikacij, obrestuje bolje kot realne obrestne mere¹⁵.

Današnje sheme za podporo študentom pogosto ne zagotavljajo enakega dostopa in možnosti za uspeh študentom iz najmanj privilegiranih razmer. To velja tudi za prost dostop, ki ne zagotavlja vedno socialne pravičnosti. Države članice morajo zato kritično **preučiti svoj trenutni splet šolnin in podpornih shem glede na dejansko učinkovitost in pravičnost**. Odličnosti na področju poučevanja in raziskav ni moč doseči, če socialno-ekonomsko poreklo ovira dostop ali raziskovalne poklicne poti.

Financiranje univerz mora temeljiti predvsem na podlagi tega, kar delajo in ne tega, kar so, tako, da se **financiranje namesto na vnose osredotoči na ustrezne donose** in se prilagaja različnim profilom ustanov¹⁶. Univerze morajo prevzemati večjo odgovornost za svojo lastno

¹² Glej „Več raziskav in inovacij – naložba za rast in zaposlovanje: Skupni pristop“ COM(2005) 488 z 12. oktobra 2005.

¹³ COM(2006) 30 konč., 25.01.2006.

¹⁴ Povprečni neposredni odhodki v univerzah EU so v letu 2002 znašali 1,1 % medtem kot v ZDA ta stopnja znaša 2,6%. Manj kot polovica odhodkov za izobraževanje v ZDA se financira z javnimi viri (neposredni odhodki), medtem ko ta delež v večini držav članic EU znaša več kot 75 % (v nekaterih tudi skoraj 100 %). Vir podatkov: EUROSTAT.

¹⁵ „Ekonomija znanja: zakaj je izobraževanje ključ do evropskega uspeha, (Andreas Schleicher, 2006) http://www.lisboncouncil.net/files/download/Policy_Brief_Economics_of_Knowledge_FINAL.pdf

¹⁶ Univerz, ki se ukvarjajo z raziskavami, se ne sme ocenjevati in financirati na isti podlagi kot tiste, ki so sicer šibkejšje na področju raziskav, a zato dejavnejše pri vključevanju študentov iz zastopanih skupin, ali tistih, ki imajo vlogo gonilne sile lokalne industrije in storitev. Poleg deleže študentov, ki

dolgoročno finančno vzdržnost, zlasti glede raziskav: to vključuje proaktivno razširjanje svojih portfeljev financiranja raziskav prek sodelovanja s podjetji (tudi v obliki čezmejnih konzorcijev), skladi in drugimi zasebnimi viri.

Zato mora **vsaka država** na področju visokošolskega izobraževanja in univerzitetnega raziskovanja vzpostaviti pravo ravnovesje med osnovnim financiranjem, financiranjem, ki temelji na konkurenci, ter financiranjem na podlagi rezultatov (podprto z zagotavljanjem stabilne kakovosti). Financiranje na podlagi konkurence mora temeljiti na sistemih institucionalnega vrednotenja in raznovrstnih kazalnikih uspešnosti z jasno določenimi cilji in kazalniki, ki jih podpira mednarodna primerjalna analiza tako vnosov kot gospodarskih in družbenih donosov.

6. OKREPITEV INTERDISCIPLINARNOSTI IN TRANSDISCIPLINARNOSTI

Univerze morajo biti sposobne preoblikovati svoje programe poučevanja in raziskav, da bi izkoristile priložnosti, ki jih nudijo nov razvoj na obstoječih področjih in na novo nastale smernice znanstvenih raziskav. Zato se je treba **osredotočati manj na znanstvene discipline in bolj na področja raziskav** (kot so zelena energija, nanotehnologija), jih tesneje združevati s povezanimi ali dopolnilnimi področji (vključno s humanističnimi vedami, družbenimi vedami, podjetniškimi in upravljavskimi spretnostmi) in pospeševati vzajemno delovanje med študenti, raziskovalci, in skupinami raziskovalcev z večjo mobilnostjo med disciplinami, sektorji in raziskovalnimi okolji.

Za vse to pa so nujno potrebni novi institucionalni in organizacijski pristopi k upravljanju osebja, merilom vrednotenja in financiranja, poučevanju in učnim načrtom, predvsem pa k raziskavam in raziskovalnemu usposabljanju.

Posledice inter- in transdisciplinarnosti morajo priznavati in upoštevati ne le univerze in države članice, temveč tudi strokovni organi in odbori za financiranje, ki se še vedno opirajo predvsem na tradicionalna enodisciplinarna vrednotenja, strukture in mehanizme financiranja.

7. AKTIVIRANJE ZNANJA PREK VZAJEMNEGA DELOVANJA Z DRUŽBO

Družba vedno bolj temelji na znanju in znanje nadomešča fizične vire kot glavno gonilno silo gospodarske rasti. Zato morajo univerze z **izmenjavo znanja z družbo in s krepitevijo dialoga z vsemi zainteresiranimi stranmi** sporočati pomembnost svojih dejavnosti, zlasti tistih, ki so povezane z raziskavami. Komunikacija med znanstvenimi strokovnjaki in nestrokovnjaki je zelo potrebna, vendar do nje pogosto ne pride.

To terja precej bolj jasno angažiranost univerz za priložnosti vseživljenjskega učenja, pa tudi za širšo komunikacijsko strategijo, ki bo temeljila na konferencah, dejavnostih odprtih vrat, praktičnem usposabljanju v podjetjih, forumih za razprave, strukturiranih dialogih z nekdanjimi študenti in državljani na splošno ter z lokalnimi/regionalnimi akterji. V tem smislu

študij zaključí, povprečne dobe trajanja študija in stopnje zaposlenosti diplomantov je treba pri univerzah, ki se ukvarjajo z raziskavami, upoštevati tudi druge dejavnike: raziskovalne dosežke, uspešno uporabo konkurenčnega financiranja, objave, uradne pohvale, patente in licence, akademska priznanja, industrijska in /ali mednarodna partnerstva itd.

bo pomembno tudi sodelovanje z ustanovami zgodnejšega formalnega in neformalnega izobraževanja ter s poslovnim svetom (vključno z MSE in drugimi majhnimi subjekti).

S takim vzajemnim delovanjem z zunanjim svetom bodo dejavnosti univerz na splošno in zlasti njihovi programi izobraževanja, usposabljanja in raziskav postopoma bolj ustrezali potrebam državljanov in družbe na splošno. Univerzam bodo v pomoč pri spodbujanju njihovih različnih dejavnosti in prepričevanju družbe, vlade in zasebnega sektorja, da se vanje spleča investirati.

8. NAGRAJEVANJE ODLIČNOSTI NA NAJVIŠJI RAVNI

Odličnost izhaja iz konkurence in se razvije predvsem na ravni fakultet/oddelkov – malo univerz doseže odličnost na širokem spektru področij. **Povečana konkurenca** v povezavi z večjo mobilnostjo in nadaljnjo koncentracijo sredstev mora univerzam in njihovim partnerjem v podjetjih omogočiti, da bodo najbolj nadarjenim študentom in raziskovalcem ponudili bolj odprto delovno okolje, ki bo pomenilo večji izziv, s čimer bodo postali privlačnejši tako za prebivalce Evrope kot za tiste zunaj nje. Univerze morajo biti sposobne **privabiti najboljše akademike in raziskovalce**, jih zaposlovati s prožnimi, odprtimi in transparentnimi postopki, glavnimi raziskovalcem/vodjem skupin jamčiti popolno neodvisnost raziskovanja in osebju zagotoviti privlačne možnosti poklicnega napredovanja¹⁷.

Odličnost tudi zahteva, da države članice pregledajo možnosti, ki jih zagotavljajo na magistrski, doktorski in poddoktorski ravni, vključno s spletom disciplin in strokovnim znanjem, ki jih študiji zajemajo. Možnosti na poddoktorski ravni se še vedno pogosto zanemarija ali pa so preveč specifične. Na tem področju so nujne obsežne spremembe. Posamezne univerze morajo opredeliti posebna področja, na katerih lahko dosežejo odličnost, in se osredotočiti nanje.

Na evropski ravni je treba odličnost na diplomski/doktorski ravni podpirati z mreženjem tistih, ki izpolnjujejo ključna merila: kritična masa, trans- in interdisciplinarnost, izrazita evropska dimenzija, podpora s strani javnih organov in podjetij, opredeljena in priznana področja odličnosti, zagotavljanje možnosti na poddoktorski ravni, zagotavljanje primerne kakovosti itd.

V tem okviru bosta prizadevanja za odličnost okrepili zlasti dve pobudi: predlog za ustanovitev Evropskega tehnološkega instituta in Evropskega sveta za raziskave¹⁸.

9. VEČJA VIDNOST IN PRIVLAČNOST EVROPSKEGA VISOKOŠOLSKEGA PROSTORA IN EVROPSKEGA RAZISKOVALNEGA PROSTORA V SVETU

Z razvojem obsežnega sodelovanja, mobilnosti in mrež med evropskimi univerzami v zadnjih desetletjih so bili ustvarjeni pravi pogoji za širšo internacionalizacijo. Zdaj ima večina univerz izkušnje z večstranskimi konzorciji in veliko jih sodeluje pri skupnih študijskih programih ali sporazumih o dvojnih diplomah. Magisteriji Erasmus Mundus Masters so pokazali, kako

¹⁷ Postopki za raziskovalce morajo biti v skladu s Priporočilom Komisije C(2005) 576 o Evropski listini za raziskovalce in Kodeksom ravnanja pri zaposlovanju raziskovalcev.

¹⁸ COM(2005) 441 konč., 21.9.2005.

pomembne so te pobude – ki so značilne le za Evropo – na mednarodni ravni. **Nadaljevanje globalizacije pomeni, da morata biti evropski visokošolski prostor in evropski raziskovalni prostor v celoti odprta svetu in postati konkurenčna akterja v svetovnem merilu.**

Vendar pa bo to mogoče le, če si bo Evropa resno prizadevala spodbujati kakovost svojih univerz in povečati njihovo privlačnosti in vidnost v svetu.

Ena od možnosti za to na ravni Evrope in držav članic bi bil razvoj bolj strukturiranega mednarodnega sodelovanja s sosednjimi državami EU in po svetu, ki bi bilo podprto s potrebnimi finančnimi sredstvi in bi potekalo na podlagi dvostranskih/večstranskih sporazumov. To pomeni tudi, da morajo države članice, ki delujejo v okviru zavezanosti EU proti spodbujanju bega možganov, odpreti svoje sheme financiranja za neevropejce in zagotoviti priložnosti za meduniverzitetno izmenjavo osebja ter možnosti za izvajanje poklicnih dejavnosti neevropskim raziskovalcem in akademskemu osebju. Treba je spodbujati tudi „kroženje možganov“ pri evropskih študentih, učiteljih in raziskovalcih, ki so se odločili preživeti del svojega poklicnega življenja zunaj Evrope¹⁹. Ljudje, ki gredo na začasno delo v tujino, so pridobitev tako za državo pošiljateljico kot državo gostiteljico, saj predstavljajo strokovne stike v tujini in delujejo kot mostišče za izmenjavo znanja. To bo po drugi strani povečalo vidnost Evrope na področju izobraževanja in raziskav in kot zanesljivega partnerja pri razvoju človeškega kapitala tretjih držav.

Ena temeljnih točk je poenostavitev in pospešitev pravnih in upravnih postopkov za vstop študentov in raziskovalcev, ki ne prihajajo iz EU. Glede sprejema in bivanja raziskovalcev tretjih držav je bil leta 2005 sprejet sveženj o „vizumih za raziskovalce“ – direktiva in dve priporočili o sprejemu državljanov tretjih držav za izvajanje znanstvenih raziskav v Evropski skupnosti²⁰, ki bo moral biti v nacionalne zakonodaje prenesen v letu 2007.

Da bi ustvarili privlačno podobo evropskih univerz v svetu, si je treba tudi resno prizadevati za enostavnejše priznavanje evropskih diplom zunaj Evrope. Vendar pa bo najprej treba v celoti doseči vzajemno priznavanje znotraj EU same; z nedavno sprejeto Direktivo o priznavanju poklicnih kvalifikacij je bila ta poenostavitev že uvedena na področju poklicev. **Še vedno pa je potrebno večje prizadevanje na področju akademskega priznavanja.** K temu bo prispeval usklajen okvir kvalifikacij in združljivih sistemov zagotavljanja kakovosti, ki je trenutno v pripravi²¹. K privlačnosti Evrope za študente, učitelje in raziskovalce iz ostalega sveta bi doprinesli tudi bolj „evropski“ študijski programi, ki bi jih skupaj ponujali konzorciji univerz in bi omogočali pridobitev skupnih ali dvojnih diplom na magistrski ali doktorski ravni.

¹⁹ Glej Evropski raziskovalci v tujini (Povezava ERA – Evropski raziskovalni prostor) pilotna pobuda,

<http://www.eurunion.org/legislat/ste/eralink.htm>

²⁰ Trije instrumenti so bili objavljeni 3. novembra 2005 v Uradnem listu UL L 289 z dne 3. novembra 2005. Priporočili sta začeli veljati takoj, medtem ko imajo države članice dve leti časa (tj. do novembra 2007) za izvajanje direktive kot tudi Direktive Sveta 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 (UL L 375, 23.12.2004).

²¹ Na primer z nedavnim Priporočilom Evropskega parlamenta in Sveta o zagotavljanju kakovosti v visokem šolstvu (UL L 64 z dne 4.3.2006) in s posvetovanji o evropskem okviru kvalifikacij.

... IN KAJ LAHKO STORI TER KAJ MORA STORITI KOMISIJA

Komisija ni neposreden akter pri posodobitvi univerz, lahko pa igra katalitično vlogo z dajanjem politične spodbude in usmerjenim financiranjem za podporo reforme in posodobitve.

Komisija lahko podpira nove politične spodbude prek usklajenega vzajemnega delovanja z državami članicami z metodo odprte koordinacije, opredeljevanja in širjenja najboljše prakse in podpiranja držav članic pri njihovem iskanju učinkovitejših ureditev univerz. Skupine „vzajemnega učenja“, ustanovljene v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010, so učinkovit način za preučevanje, kako odgovoriti na izzive, s katerimi se soočajo univerze EU. S forumom za izmenjavo najboljše prakse in iskanje inovativnih rešitev lahko ponudi raven EU resnično dodano vrednost²². Komisija lahko tudi olajša dialog med univerzami, socialnimi partnerji in delodajalci, da bi pospešila strukturirana partnerstva s poslovno skupnostjo.

Lahko zagotavlja tudi financiranje, ki bo imelo pomemben učinek na kakovost in uspešnost univerz. To vključuje spodbude, ki univerzam pomagajo pri doseganju ciljev, ki jih poudarja to sporočilo. Mehanizmi ne vključujejo le novih programov za obdobje 2007–2013 (Sedmega okvirnega programa EU za raziskave in razvoj, Programa vseživljenjskega učenja, Programa za konkurenčnost in inovacije), temveč tudi strukturne sklade in posojila Evropske investicijske banke²³.

Strukturni skladi lahko zagotavljajo financiranje za izboljšanje univerzitetnih objektov in opreme ter virov, krepitev partnerstev med akademskimi in gospodarskimi skupnostmi ter podpiranje raziskav in inovacij, ki so pomembne za cilje gospodarskega razvoja regij ali držav članic. Sistem decentraliziranega upravljanja v strukturnih skladih omogoča upoštevanje regionalnih posebnosti. Države članice, regionalne oblasti in univerze morajo v polni meri izkoristiti te priložnosti za izboljšanje sinergij med izobraževanjem, raziskavami in inovacijami, še posebno v gospodarsko manj razvitih državah članicah in regijah EU.

Predlagani Evropski tehnološki inštitut bo imel strukturo upravljanja, ki bo vključevala odličnost, interdisciplinarnost, mreženje med centri ter med akademijami in podjetji, kar je v skladu z idejami tega Sporočila. Tako bo poleg neposrednega prispevanja h krepitvi evropskega znanstvenega izobraževanja, raziskav in inovacij deloval kot model, ki bo kazal vrednost posodobljenega pristopa in načina upravljanja ter partnerstva s poslovnim svetom.

SKLEPI

Univerze so ključni akterji za prihodnost Evrope ter za uspešen prehod na gospodarstvo in družbo, ki bosta temeljila na znanju. Ta ključni sektor gospodarstva in družbe pa potrebuje temeljito prestrukturiranje in posodobitev, da Evropa ne bi zaostajala v svetovni konkurenci na področju izobraževanja, raziskav in inovacij.

Izvajanje tega potrebnega prestrukturiranja in posodobitve zahteva usklajeno delovanje vseh vpletenih strani:

²² Ustrezen primer bi lahko bilo povečanje upravljalvskega potenciala znotraj univerz, omenjeno v točki 2 zgoraj.

²³ V tem poglavju opisana podpora je pogojena s sprejetjem programa in druge ustrezne zakonodaje.

- Države članice morajo ob izvajanju Integriranih smernic za rast in delovna mesta²⁴ in nacionalnih programov reform sprejeti potrebne ukrepe z zvezi z univerzami, vključno z vidiki kot so upravljanje, zagotavljanje dejanske avtonomije in odgovornosti univerz, inovacijske zmogljivosti, dostop do visokega izobraževanja in prilagajanje sistemov visokega izobraževanja novim zahtevam po usposobljenosti.
- Univerze morajo sprejeti strateške odločitve in izvesti notranje reforme za razširitev finančne osnove, okrepiti področja odličnosti in razviti konkurenčni položaj; za to preobrazbo bodo nujna strukturirana partnerstva s poslovno skupnostjo in drugimi potencialnimi partnerji.
- Komisija lahko prispeva z izvajanjem lizbonskega programa Skupnosti²⁵, s političnim dialogom in vzajemnim učenjem, zlasti v okviru delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010 in s finančno podporo državam članicam in univerzam pri njihovih dejavnostih za posodobitev.

Komisija poziva Svet in Evropski parlament, da jasno sporočita odločenost EU za doseg potrebne prestrukturiranja in posodobitve univerz, ter da vse, ki jih to zadeva, pozoveta k takojšnjemu ukrepanju za nadaljevanje te agende.

²⁴ Zlasti smernic št. 7 (raziskave in razvoj), št. 8 (inovacije), št. 23 (vlaganje v človeški kapital) in št. 24 (prilagajanje zahtevam glede sposobnosti).

²⁵ COM(2005) 330 konč., 20.7.2005.

Priloga 1

Statistične tabele

Tabela 1:

Pomanjkanje finančnih sredstev za vlaganje v raziskave (za raziskave, ki so jih opravljali vsi akterji, vključno z univerzami) v letu 2003

	EU 25	ZDA	Japonska
Intenzivnost raziskav in razvoja v % BDP	1,92	2,59	3,15

Vir: Ocene Generalnih direktoratsv RTD in EAS na podlagi podatkov EUROSTATA

Tabela 2:

Bruto število vpisov (vsi študentje ne glede na starost kot % prebivalstva v obdobju študentske starosti) v terciarnem izobraževanju leta 2003

	EU 25	ZDA	Japonska
Vsi študentje kot % prebivalstva v starosti 20–24 let	57 %	81 %	50 %

Vir: EUROSTAT

Tabela 3:

Število vpisov odraslih v visokem izobraževanju v letu 2003

	EU 25	ZDA	Japonska
% prebivalstva, starega 30–39 let, v visokem izobraževanju	starost 30–34 4,1%	starost 30–34 7,0%	:
	starost 35–39 1,8%	starost 35–39 4,9%	:

Vir: EUROSTAT

Tabela 4:

Pridobivanje in zaposlovanje raziskovalcev v letu 2003

		EU 25	ZDA	Japonska
Novi doktorji	Vse discipline	88 100*	46 000	14 500
	Matematika, znanost in tehnologija	37 000	16 200	5 500
Zaposlovanje raziskovalcev (FTE)	Skupaj	1 167 000	1 335 000 ²⁶	675 000
	Število raziskovalcev na 1000 zaposlenih	5,5	9,1 ²⁷	10,1

Vir: EUROSTAT in OECD

Opomba: Manjkajo podatki za Grčijo

Tabela 5:

Svetovni delež v triadnih patentnih družinah (patenti, prijavljeni hkrati v EU, ZDA in na Japonskem) leta 2000, v %

²⁶ Ocena OECD za leto 2002²⁷ Podatek za 2002

	EU 25	ZDA	Japonska
Delež v triadnih patentnih družinah skupno	31,5	34,3	26,9

Vir: Generalni direktorat RTD, ključne številke 2005

Tabela 6: Brezposelnost diplomantov v letu 2003

	EU 25	ZDA	Japonska
Stopnja brezposelnosti prebivalstva v starosti 20–24 let s terciarno izobrazbo	12,3	1,6	:
Stopnja brezposelnosti prebivalstva v starosti 25–29 let s terciarno izobrazbo	8,5	2,6	:

Vir: EUROSTAT in OECD

Tabela 7:

Tuji študentje (glede na državljanstvo) kot delež študentov v visokošolskem izobraževanju v letu 2003

	Avstralija	Švica	Nova Zelandija	EU 25	Norveška	ZDA	Japonska	Rusija	Koreja
Tuji študentje kot delež vseh študentov v visokošolskem izobraževanju	18,7	17,7	13,5	6,2	5,2	3,5	2,2	0,8	0,2

Vir: EUROSTAT in OECD

Priloga 2

Zahvala

Pri pripravi tega dokumenta se je Komisija posvetovala *ad personam* z naslednjimi osebami:

Vladimir Bálež (Slovaška tehnična univerza, Bratislava)

Olivier Blanchard (Tehnološki inštitut Massachusetts, ZDA);

Ivor Crewe (Univerza Essex, Združeno kraljestvo);

Federico Mayor Zaragoza (Fundación Cultura de Paz, Madrid);

Linda Nielsen (Univerza v Københavnu);

Mario Monti (Univerza Bocconi, Milan);

Jan Sokol (Karlova univerza v Pragi);

Georg Winckler (Univerza na Dunaju).

Svetovanje je potekalo na osebni ravni, za ta dokument je v celoti odgovorna Evropska komisija.

Komisija se zahvaljuje tudi članom *Foruma o univerzitetnih raziskavah* za njihov prispevek pri razpravi o temah iz tega sporočila.
http://europe.eu.int/comm/research/conferences/2004/univ/pdf/univ_outcome_consult_en.pdf